

УДК 343

Лазебний Анатолій Миколайович –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
ORCID ID: 0000-0001-9812-6151

Anatoliy M. Lazebnyi –

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure
Educational and Scientific Institute of Law
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-9812-6151

Фірскіна Крістіна Максимівна –

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
ORCID ID: 0009-0000-2963-6326

Kristina M. Firskina –

a graduate of the first (bachelor) level of higher education
Educational and Scientific Institute of Law
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0000-2963-6326

Михайлова Софія Ігорівна –

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
ORCID ID: 0009-0001-9673-1451

Sofia I. Mikhailova –

a graduate of the first (bachelor) level of higher education
Educational and Scientific Institute of Law
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0001-9673-1451

Криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів

Стаття присвячена дослідженню проблем криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів в Україні. У роботі розкрито сутність поняття «криміналістичне забезпечення» та його роль у процесі доказування під час досудового розслідування.

Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що регулюють протидію корупційним діям, а також наведено класифікацію корупційних злочинів відповідно до положень Кримінального кодексу України. Було визначено ключові криміналістичні особливості таких злочинів, високий рівень

латентності, складність предмета доказування, необхідність проведення негласних слідчих (розшукових) дій та залучення фахівців із цифрової й фінансової криміналістики.

Окрему увагу приділено проблемам практичного застосування криміналістичних засобів у розслідуваннях, зокрема обмеженості технічних ресурсів, недосконалості законодавчого регулювання збору цифрових доказів.

У статті обґрунтовано необхідність розроблення уніфікованих криміналістичних методик розслідування корупційних правопорушень, створення міжвідомчих аналітичних центрів, модернізації технічного оснащення органів досудового розслідування та вдосконалення нормативної бази щодо допустимості цифрових доказів.

Підкреслено важливість міжнародного співробітництва у сфері антикорупційної криміналістики, обміну досвідом та спільних розслідувань. Приходимо до висновку, що ефективне криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів є ключовим чинником у системі протидії корупції, оскільки саме від рівня його розвитку залежить результативність викриття, документування та доведення вини правопорушників.

Ключові слова: корупція, криміналістичне забезпечення, доказування, цифрові докази, криміналістична техніка, криміналістична тактика, методика розслідування, антикорупційна діяльність, слідчі дії, фінансова криміналістика.

A.M. Lazebnyi, K.M. Firskina, S.I. Mykhaylova Forensic Support for the Investigation of Corruption Crimes

The article is devoted to the study of the problems of forensic support for the investigation of corruption crimes in Ukraine. The paper reveals the essence of the concept of "forensic support" and its role in the process of providing evidence during pre-trial investigation.

The main regulatory legal acts regulating the fight against corruption are analyzed, and the classification of corruption crimes is provided in accordance with the provisions of the Criminal Code of Ukraine. The key forensic features of such crimes, the high level of latency, the complexity of the subject of proof, the need for covert investigative (search) actions and the involvement of specialists in digital and financial forensics were identified.

Special attention is paid to the problems of practical application of forensic tools in investigations, in particular the limited technical resources and the imperfection of legislative regulation of the collection of digital evidence.

The article substantiates the need to develop unified forensic methods for investigating corruption offenses, create interdepartmental analytical centers, modernize the technical equipment of pre-trial investigation bodies, and improve the regulatory framework regarding the admissibility of digital evidence.

The importance of international cooperation in the field of anti-corruption forensics, exchange of experience and joint investigations is emphasized. We conclude that effective forensic support for the investigation of corruption crimes is a key factor in the system of combating corruption, since the effectiveness of exposing, documenting and proving the guilt of offenders depends on the level of its development.

Considerable attention should also be paid to improving the interaction between various entities involved in combating corruption. The article draws attention to the fact that the effectiveness of forensic support largely depends on the efficiency of information exchange between the National Anti-Corruption Bureau, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, the National Agency for the Prevention of Corruption, the State Tax Service and other bodies that record signs of corruption violations. Establishing common communication standards, creating secure information platforms and common databases will contribute to the faster detection of financial flows and hidden assets. Such coordination will increase the quality of the evidence base and reduce the risks of duplication or loss of important information.

It is separately emphasized that an important direction for increasing the effectiveness of forensic support is the development of preventive mechanisms. The introduction of modern analytical systems of risk-oriented monitoring, automated transaction tracking, and digital audit of the activities of officials will allow identifying potential corruption schemes before they develop into a criminal offense. As a result, not only effective

investigation of already committed crimes is ensured, but also the creation of conditions that minimize the possibility of their occurrence.

Keywords: *corruption, forensic support, evidence, digital evidence, forensic techniques, forensic tactics, investigation methodology, anti-corruption activities, investigative actions, financial forensics.*

Постановка проблеми. Корупція залишається однією з найбільш загрозливих соціальних проблем сучасності, негативно впливаючи на політичну стабільність, економічний розвиток, функціонування державного апарату та рівень довіри громадян до влади. Особливої актуальності набуває питання ефективного розслідування корупційних злочинів, що ускладнюється високою латентністю таких правопорушень, складністю доказування неправомірної вигоди та використанням сучасних цифрових і фінансових схем. Сучасна практика свідчить про недостатній рівень інтеграції криміналістичних знань, обмежене технічне оснащення та низьку підготовку слідчих, що знижує ефективність криміналістичного забезпечення. Відсутність єдиної методики розслідування та недостатня координація між органами досудового розслідування створюють серйозні перешкоди для забезпечення належного доказування та притягнення винних до відповідальності. Це обґрунтовує необхідність дослідження проблем криміналістичного забезпечення корупційних злочинів та розробки заходів для його вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів активно досліджується українськими науковцями, проте є відмінності у підходах до визначення цього поняття. О. В. Шаповал акцентує увагу на створенні умов для застосування методів, техніки і тактики слідства, Ж. В. Удовенко - на оптимізації доказування, а А. С. Бондарчук - на задоволенні потреб слідчих у зборі та оцінці доказів, М. В. Кікалішвілі та Д. Ю. Кондратов підкреслюють високу латентність і складність доказування корупційних злочинів. Дослідження підтверджують необхідність інтеграції криміналістичних знань та застосування сучасних технічних і цифрових засобів.

Метою статті є комплексне дослідження криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів, виявлення його сутності,

структури, складових елементів та ролі у забезпеченні ефективного процесу доказування. Проаналізувати основні проблеми, що виникають під час реалізації криміналістичних засобів у справах цієї категорії, а також запропонувати шляхи вдосконалення методичного, технічного та нормативного забезпечення з метою підвищення результативності боротьби з корупційними правопорушеннями в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день корупція залишається однією з найбільш небезпечних соціальних проблем сучасності, що істотно впливає на політичну стабільність, розвиток економіки, функціонування державного апарату та рівень довіри громадян до влади. Особливої актуальності набуває питання ефективного розслідування корупційних злочинів, для чого потрібне науково обґрунтоване криміналістичне забезпечення. Криміналістика як наука про закономірності механізму злочинної діяльності та засоби її розкриття створює методологічну основу для формування спеціальних прийомів, методів і засобів, що підвищують результативність слідчої діяльності у справах даної категорії.

Під корупційними злочинами у кримінально-правовій доктрині розуміють суспільно небезпечні діяння, що вчиняються особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або прирівняними до них особами, з використанням наданих їм службових повноважень і пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди.

Нормативною основою для їх визначення є Закон України «Про запобігання корупції», а кримінальна відповідальність передбачена Кримінальним кодексом України, зокрема, статтями, що стосуються:

1. зловживання владою або службовим становищем - використання службового становища для одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи (ст. 364 ККУ) [1];

2. службового підроблення - складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей (ст. 366 ККУ) [1];

3. хабарництва - отримання або надання хабара за виконання або невиконання певних дій (ст. 368 ККУ) [1];

4. пропозиції або надання неправомірної вигоди (ст. 369 ККУ) [1].

Корупційні злочини мають низку унікальних криміналістичних особливостей, найважливішими з яких є: високий рівень латентності та складність предмета доказування.

На думку М. В. Кікалішвілі, латентність корупційних злочинів проявляється у їх прихованому характері, коли більшість таких правопорушень залишаються невиявленими й не фіксуються у офіційній статистиці. Це зумовлено тим, що в корупційних діяннях зазвичай задіяні дві сторони, зацікавлені у збереженні таємниці, адже обидві отримують вигоду від злочину. Додатковими чинниками латентності є складність документування таких злочинів, високий рівень захищеності посадових осіб, низький рівень довіри громадян до правоохоронних органів і наявність системи покровительства та корупційних зв'язків у владі [2, ст. 193]. За даними Д. Ю. Кондратова, у поле зору правоохоронних органів потрапляє не більше 1-5 % злочинів корупційної спрямованості. Решта є латентними, а винні залишаються безкарними, оскільки не притягаються до кримінальної відповідальності та продовжують злочинну діяльність [3, ст. 142].

Складність предмета доказування проявляється в тому, що предметом доказування є неправомірна вигода, яка може мати не лише грошовий вираз, а й форму послуг, пільг, передачі майна, корпоративних прав. Доведення факту, що надана вигода є саме «неправомірною», вимагає ретельного аналізу законності правочинів, їх економічної доцільності та намірів сторін.

Особливістю таких злочинів є те, що доказова база формується переважно на підставі документів, цифрових слідів, електронного листування, фінансових операцій та експертних висновків. Тому криміналістичні засоби мають бути спрямовані на виявлення, фіксацію та

аналітичну інтерпретацію непрямих, опосередкованих доказів.

Якщо переходити до розгляду поняття криміналістичне забезпечення, то перше згадування цього терміну серед українських дослідників належить співробітнику Київської вищої школи МВС СРСР Чурпіті В. В., однак саме поняття у роботі не розкривається [4, ст.173].

Аналізуючи стан розробки цього питання слід зазначити, що серед науковців немає єдності щодо визначення поняття «криміналістичне забезпечення».

Так, О. В. Шаповал вважає, що криміналістичне забезпечення розслідування злочинів – це діяльність зі створення умов для практичної реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики, спрямована на виконання завдань розкриття, розслідування та попередження злочинів [4, ст.174].

Ж. В. Удовенко визначає криміналістичне забезпечення як самостійну, специфічну діяльність відповідних суб'єктів із створення необхідних умов оптимізації процесу доказування на досудовому слідстві [5, ст.113].

Сучасне визначення криміналістичного забезпечення доказування у кримінальному провадженні представила А.С. Бондарчук. На її думку, це діяльність із задоволення потреб уповноважених суб'єктів під час збирання, перевірки та оцінки доказів, забезпечуючи їх засобами криміналістичної техніки, тактики та методики задля встановлення предмету доказування під час досудового розслідування і судового провадження щодо кримінальних правопорушень, а також проведення процесуальних дій у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність [6, ст. 368].

З огляду на вищезазначене ми можемо запропонувати власне визначення криміналістичного забезпечення, яке буде представляти собою динамічну, науково обґрунтовану систему методів, технічних засобів та тактичних прийомів, що інтегруються у процес досудового розслідування та судового розгляду. Його мета полягає у своєчасному, повному та допустимому зборі, фіксації, вилученні та дослідженні матеріальних та

ідеальних слідів злочину, перетворюючи їх на юридично значущі докази для встановлення істини, ідентифікації злочинця та відшкодування шкоди.

У контексті розслідування корупційних злочинів криміналістичне забезпечення має свої особливості, пов'язані зі складністю доказування, необхідністю проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використанням спеціальних фінансових і комп'ютерно-технічних методів.

До ключових елементів криміналістичного забезпечення ми пропонуємо віднести: криміналістичну техніку, криміналістичну тактику та методику розслідування корупційних злочинів.

Криміналістична техніка у справах про корупційні злочини використовується для виявлення, фіксації та дослідження матеріальних і цифрових слідів. Йдеться про застосування сучасних засобів аудіо- та відеофіксації, комп'ютерно-технічних засобів, програм для відновлення видаленої інформації, криптографічного аналізу, а також технологій судової комп'ютерної експертизи.

Важливим напрямом є цифрова криміналістика, яка включає в себе процеси ідентифікації, отримання, збереження, аналізу та подання цифрових доказів. Цифрові докази повинні бути автентифіковані, щоб забезпечити їх допустимість в суді [7, ст. 380].

Криміналістична тактика визначає оптимальні прийоми і способи організації слідчих дій. У справах про корупційні злочини вона зосереджується на:

1. тактиці допиту осіб, які володіють спеціальними знаннями або можуть бути зацікавленими у приховуванні інформації;
2. проведенні обшуків і виїмок у службових приміщеннях та електронних сховищах;
3. використанні негласних слідчих (розшукових) дій (зокрема, контролю за вчиненням злочину, аудіо- і відеоспостереження, фіксації передачі неправомірної вигоди);
4. забезпеченні конфіденційності слідчих заходів, щоб уникнути витоку інформації та тиску на свідків.

Тактична майстерність слідчого полягає у здатності швидко оцінити ситуацію, вибрати

найдоцільнішу форму реалізації доказування та забезпечити законність процесуальних дій.

Методика розслідування розробляється з урахуванням криміналістичної характеристики відповідного виду злочину. Її основні завдання полягають у:

1. визначенні послідовності проведення слідчих (розшукових) дій;
2. побудові криміналістичних версій;
3. виявленні кола причетних осіб;
4. встановленні мотивів та механізму злочину;
5. зборі, перевірці та оцінці доказів.

У процесі розслідування використовуються як традиційні методи (допит, обшук, виїмка, експертиза), так і сучасні інформаційно-аналітичні технології (моніторинг транзакцій, перевірка декларацій, аналіз фінансових потоків). Застосування комп'ютерних аналітичних систем дозволяє автоматизувати процес виявлення зв'язків між суб'єктами, фіктивними підприємствами та незаконними грошовими операціями.

Криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів є складною, багатоаспектною системою, що поєднує теоретичні засади криміналістики з практичними механізмами протидії корупції. Його ефективність визначається не лише рівнем застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів, а й умінням органів досудового розслідування використовувати криміналістичну тактику та методику з урахуванням специфіки корупційних діянь. Умови високої латентності та складності доказування потребують застосування інноваційних підходів — цифрової криміналістики, комп'ютерно-технічної експертизи, фінансово-аналітичних методів, а також тісної взаємодії між правоохоронними, експертними й контролюючими органами.

Попри наявність розвинутої системи криміналістичних засобів і методів, на практиці ефективність розслідування корупційних злочинів в Україні залишається недостатньою. Основними проблемами є низький рівень інтеграції криміналістичних знань у роботу органів досудового розслідування, недосконалість нормативного регулювання процесу збирання цифрових доказів, а також обмеженість технічних ресурсів, необхідних для

фіксації та аналізу інформації в електронному середовищі [8].

Однією з найсуттєвіших проблем є **недостатня спеціальна підготовка слідчих**, зокрема у сфері фінансової, комп'ютерно-технічної та цифрової криміналістики. Відсутність належних знань у цих галузях призводить до помилок у вилученні, фіксації та оцінці доказів, що знижує доказову цінність отриманих матеріалів. Крім того, в Україні відсутня **єдина методика розслідування корупційних злочинів**, адаптована до сучасних цифрових реалій, що ускладнює практичну діяльність правоохоронців.

Іншою проблемою є те, що між різними органами, які беруть участь у розслідуваннях, не вистачає ефективної співпраці. Тому інформація про корупційні дії не завжди надходить вчасно або використовується правильно. Крім того, важливо зазначити, що законодавство не повністю враховує особливості роботи з цифровими доказами, що стосується їх збору, зберігання та використання під час судового розгляду [9].

Щоб підвищити ефективність криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів необхідно: **розробити та впровадити уніфіковані криміналістичні методики** розслідування корупційних правопорушень із урахуванням галузевої специфіки, наприклад, державна служба, місцеве самоврядування, оборонна сфера тощо; **підвищити технічне оснащення органів досудового розслідування**, забезпечивши їх сучасними цифровими інструментами аналізу даних, засобами фіксації електронних доказів і програмним забезпеченням для фінансового моніторингу та провести професійні курси по підвищенню кваліфікації для отримання ефективного результату; **створити міжвідомчі інформаційно-аналітичні центри**, які забезпечуватимуть оперативний обмін даними між Національним антикорупційним бюро України, Бюро економічної безпеки, Національною поліцією, прокуратурою та судовими експертами; розробити та вдосконалити нормативну базу, що регламентує порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, використання цифрових доказів і проведення комп'ютерно-технічних експертиз.

Криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів є одним із головних елементів ефективної боротьби з корупцією в Україні. Це полягає в застосуванні науково обґрунтованих методів, технічних засобів та тактичних прийомів для виявлення, фіксації, аналізу та оцінки доказів, які використовуються в кримінальному провадженні. Особливість таких справ є висока латентність, складність доказування, необхідність проведення негласних слідчих (розшукових) дій та залучення фахівців з фінансової та цифрової галузей.

У сучасних умовах розслідування корупційних злочинів потрібно змінити підхід і перейти до складової системи, яка поєднає цифрову криміналістику, фінансовий аналіз, роботу і підхід різних відомств. Ефективність цього процесу залежить від професійної підготовки слідчих, рівня технічного оснащення, наявності уніфікованих методик і нормативного забезпечення.

Подальший розвиток криміналістичного забезпечення розслідування корупційних злочинів має бути спрямований на: використання сучасних цифрових технологій у слідчій діяльності; створення єдиного інформаційного простору для правоохоронних органів; вдосконалення законів про збір та допустимість цифрових доказів; підвищення міжнародного співробітництва в галузі антикорупційної криміналістики.

Криміналістичне забезпечення розслідування корупційних злочинів посідає центральне місце у системі протидії корупції, тому що саме від його рівня залежить ефективність викриття, документування та доведення таких злочинів. Використання криміналістичних знань, сучасних технічних засобів, цифрових технологій і науково обґрунтованих методів дозволяє не лише забезпечити якісне доказування, а й запобігати ухиленню винних осіб від відповідальності.

На практиці є наявність суттєвих проблем, серед яких: недосконалість нормативно-правового регулювання, обмежене матеріально-технічне забезпечення органів досудового розслідування, недостатня підготовка кадрів та низький рівень координації між правоохоронними структурами. Вирішення цих питань можливе шляхом створення єдиної

методику розслідування корупційних злочинів, удосконалення підготовки слідчих і прокурорів, підвищення кваліфікації судових експертів, а також впровадження інноваційних технологій у сферу криміналістики.

Крім того, надзвичайно важливим є розширення міжнародного співробітництва, адже корупційні злочини часто мають транскордонний характер. Спільні розслідування, обмін досвідом та доступ до міжнародних баз даних сприятимуть швидшому

викриттю фінансових злочинів і відстеженню незаконних активів за кордоном [10].

Отже, ефективне криміналістичне забезпечення розслідування корупційних правопорушень повинно розвиватися як комплексна система, що поєднує наукові знання, сучасні технології, кваліфіковані кадри та належну правову базу. Лише за таких умов можна досягти реальних результатів у боротьбі з корупцією, забезпечити невідворотність покарання винних та підвищити рівень довіри суспільства до правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Кікалішвілі М. В. Латентність як риса корупційної злочинності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. № 78. С. 191–195.
3. Кондратов Д. Ю. Кримінологічна характеристика сучасної корупційної злочинності в Україні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. № 2. 2018. С. 142–154.
4. Журавель В. А., Павлюк Н. В. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів корупційної спрямованості: поняття та засоби. Харків: Видавнича агенція «Апостіль». 2017. С. 171–195.
5. Удовенко Ж. В. Криміналістичне забезпечення процесу доказування на досудовому слідстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2004. 18 с.
6. Бондарчук А. С. Криміналістичне забезпечення доказування у кримінальному провадженні: поняття та ознаки. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 2. 2023. С. 364–368. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.63>.
7. Колодіна А. С., Федорова Т. С. Цифрова криміналістика: проблеми теорії і практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 378–380.
8. Міновський В. В. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України. *Law and Society*. 2023. № 6. С. 610–618. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.91>
9. Часова Т. О. Взаємодія Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного антикорупційного бюро України під час розслідування корупційних злочинів. *Судова апеляція*. 2019. № 4 (57). С. 40–46.
10. Сопільник Л., Заяць Р., Сопільник Р. Деякі аспекти міжнародного співробітництва під час розслідування корупційних злочинів. 2020. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4433057>.

References:

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Kikalishvili M. V. Latentnist yak rysa koruptsiinoi zlochynnosti. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 2023. № 78. S. 191–195.
3. Kondratov D. Yu. Kryminolohichna kharakterystyka suchasnoi koruptsiinoi zlochynnosti v Ukraini. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. № 2. 2018. S. 142–154.
4. Zhuravel V. A., Pavliuk N. V. Tekhniko-kryminalistychne zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv koruptsiinoi spriamovanosti: poniattia ta zasoby. Kharkiv: Vydavnycha ahentsiia “Apostil”. 2017. S. 171–195.

5. Udovenko Zh. V. Kryminalistychne zabezpechennia protsesu dokazuvannia na dosudovomu slidstvi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: 12.00.09. K., 2004. 18 s.
6. Bondarchuk A. S. Kryminalistychne zabezpechennia dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni: poniattia ta oznaky. *Elektronne naukowe vydannia "Analitychno-porivnialne pravoznavstvo"*. № 2. 2023. S. 364–368. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.63>.
7. Kolodina A. S., Fedorova T. S. Tsyfrova kryminalistyka: problemy teorii i praktyky. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 4. S. 378–380.
8. Minovskyi V.V. Orhanizatsiia antykoruptsiinoi diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy. *Law and Society*. 2023. № 6. S. 610–618. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.91>
9. Chasova T. O. Vzaiemodiia Spetsializovanoi antykoruptsiinoi prokuratury ta Natsionalnoho antykoruptsiinoho biuro Ukrainy pid chas rozsliduvannia koruptsiinykh zlochyniv. *Sudova apeliatsiia*. 2019. № 4 (57). S. 40–46.
10. Sopilnyk L., Zaiats R., Sopilnyk R. Deiaki aspekty mizhnarodnoho spivrobitnytstva pid chas rozsliduvannia koruptsiinykh zlochyniv. 2020. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4433057>.